

Halle

150

Halle 1858-2008

150 jaar kerk en dorp

samenstelling: Bennie Eenink • eindredactie: Bert Kranenburg
vormgeving en drukwerk: Frank Legters Drukwerk

Halle, van en voor elkaar, kerk en dorp 150 jaar

Op 27 juni 2008 bestaat de kerk en daarmee het dorp Halle 150 jaar. Op 27 juni 1858 werd de Grote Kerk in Halle in gebruik genomen. Dat was tevens het startsein voor het ontstaan van het dorp Halle, dat in de daaropvolgende jaren vorm kreeg tussen de in 1848 gebouwde molen van Coops en de Grote Kerk.

Voor u ligt een boekje over 150 jaar kerk en dorp van Halle. Het is niet alleen bijzonder dat het ontstaan van kerk en dorp samenvallen, maar vooral ook dat kerk en dorp dit feest samen vieren. Dit onderstreept de bijzondere band die het dorp en de kerk altijd hebben gehad, zonder dat ze één op één samenvallen. De kerk is 150 jaar geleden ontstaan vanuit de Halse gemeenschap en is daar nog innig mee verbonden en wil van harte dienstbaar zijn aan het welzijn van de mensen. Bij 'kerk' moet u ook niet alleen aan de huidige Protestantse Gemeente Halle denken. Ook de Halse leden van de Vrijzinnige Geloofsgemeenschappen NPB Varsseveld en Zelhem zijn voluit bij dit jubileum betrokken.

Links: De oudste foto van de Grote Kerk, waarschijnlijk gemaakt in 1892. De man met de bolhoed is dominee Jan Jacob van den Broek. De tuinman is Gerhard Schuurman "van de Diekhof".

Bovendien kan het dorp Halle niet los worden gezien van de buurtschappen de Heide, de Nijman en de Meu, die zo tezamen de hele Halse Gemeenschap vormen.

De inhoud van dit boekje geeft een goed beeld van 150 jaar kerk en dorp Halle. Maar er is nog veel meer te zeggen en te laten zien. Er zou een heel boek en misschien meerdere boeken mee te vullen zijn. Op dit moment komt er nog zoveel materiaal binnen dat besloten is om eerst dit boekje uit te geven rondom de festiviteiten en daarna te bekijken of er wellicht de komende jaren een echt boek gemaakt kan worden.

Langs deze weg wil ik een ieder bedanken die mee heeft geholpen om dit boekje samen te stellen of betrokken is geweest bij één van de vele jubileumactiviteiten dit jaar.

*Namens de jubileumcommissie
ds. Wim de Jong*

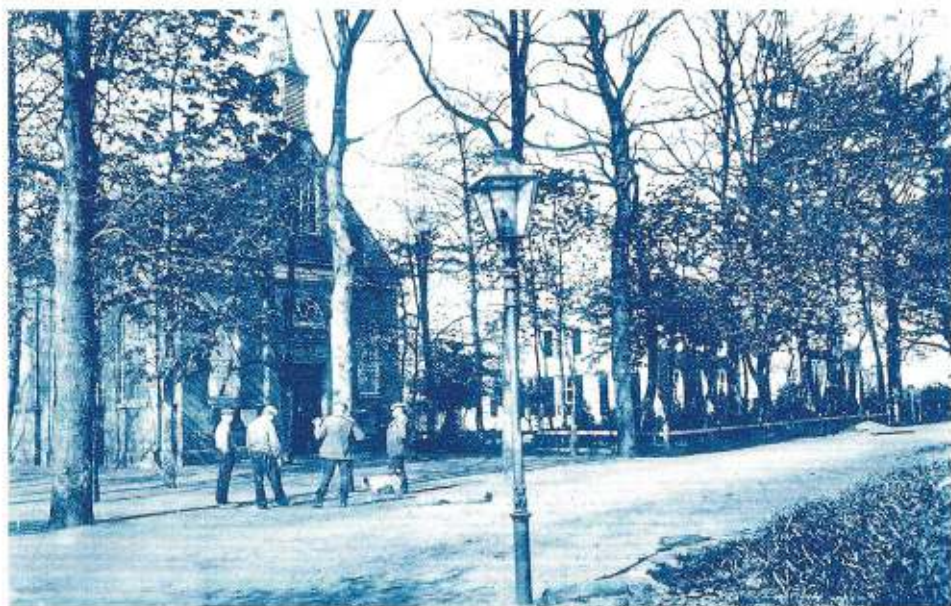
Rondje Halle

Als u het nog nooit hebt gedaan moet u het eigenlijk toch maar eens doen. Een rondje om het dorp Halle, wandelend, fietsend of met de auto. Als u dat hebt gedaan dan zult u kunnen beamen dat het dorp Halle inderdaad op een heuvel is gebouwd. Of beter gezegd op een zandrug, want aan beide kanten van het dorp loopt de heuvel door. Halle ligt in een gebied dat in oude geschriften al wordt aangeduid als het lage midden van de Achterhoek. Een vlak land met hier en daar wat hogere zandruggen en zandbulten. Daartussen lagen ondiepe kommen met veenmoeras. Het water bleef daarin staan boven ondoordringbare lagen van leem en oer. De beekjes, met hun geringe helling, konden nauwelijks een bijdrage leveren aan de ontwatering. Een zeer verraderlijk en gevaarlijk gebied. De zandrug waarop later het dorp Halle is gebouwd, ook wel aangeduid als de Halse Rug, was dan ook één van de weinige mogelijkheden om door het gebied te komen. De zandrug loopt van Aalten langs de Wolboom, de Vennebulten en de Hallerdijsbulten naar Halle, om vervolgens in de buurt van de Kuiperstraat via de Kappenbulten af te buigen richting Hengelo en daar, verderop, op te lossen in het landschap. Het hoogteverschil is maar gering, misschien twee meter, maar toch was de zandrug voor onze voorouders

van levensbelang. In de loop der eeuwen zijn vele duizenden mensen over deze rug getrokken. Op doortocht, op jacht en later ook om er een woonplek te zoeken. De Halse Rug is uniek in Nederland. Nergens in Nederland vindt u een zandrug die zo lang, zo smal en zo hoog is. Tot nu toe is er nog weinig onderzoek gedaan naar de Halse rug. Daar komt echter verandering in. De gemeente Bronckhorst en de andere betrokken gemeenten hebben in 2008 opdracht gegeven voor het opstellen van een projectplan dat moet leiden tot behoud en versterking van de aardkundige, archeologische, cultuurhistorische en landschappelijke waarden van de Halse Rug. Ongetwijfeld zult u er de komende jaren meer over horen.

Halle, uitloper van het hoogland

De eerste bewoners in dit gebied vestigden zich waarschijnlijk op de grens van nat en droog, aan de rand van het hogere gedeelte, de es, of zoals we in Halle zeggen: de enk. De hogere grond werd gebruikt als bouwland, de lagere en minder vruchtbare gronden werden gebruikt als grasland. Een dergelijke bewoningsvorm wordt een flank-es nederzetting genoemd. De boerderijen bevonden zich op de flank van de es. Ook de naam Halle lijkt daar vandaan te komen. Het zou ontstaan zijn uit het Germaanse halha dat de betekenis bocht in, of uitloper van een hoogland had.

Een foto uit de periode 1925-1930. Volgens de verhalen zijn de bomen voor de pastorie gehavend door de extreem zwarte storm die op de avond van 10 augustus 1925 over Halle trok en waarbij Borculo door een cycloon werd verwoest.

De Koninklijke Weg

Bij een flank-es nederzetting liggen de boerderijen in een rij langs één van de zijden.

Waar die in Halle lagen weten we uit belastinglijsten uit 1380. In die lijsten komen we bekende boerderijnamen tegen zoals Obbekinch, Essekinch, Assinch en Jolinch. In 1649 is een kaart getekend van de Halse Mark, een bestuursvorm die we een voorloper van de huidige gemeenten zouden kunnen noemen. Vrijwel alle boerderijen blijken dan langs de huidige Landstraat en Pluimersdijk te liggen. Op die kaart vinden we nog meer bekende boerderijnamen, ondermeer Hallerdijk, Hoeve, Landeweerd, Rosegaar en Abbink. De huidige Halseweg, boven over de enk was er toen nog niet. Bovenop

de enk lagen alleen de landerijen.

De doorgaande weg liep op de grens van nat en droog, langs de boerderijen. We hebben al gezien dat de Halse Rug voor onze voorouders de enige manier was om met droge voeten door het lage midden van de Achterhoek te komen. Het gevolg was dat de huidige Landstaat en in het verlengde daarvan de Pluimersdijk uitgroeiden tot een belangrijke handelsroute. In oude documenten vinden we aanduidingen als: "...dat vroeger door deze buurt de grote postweg liep van Arnhem op Munster, alsook een Hessenweg van Deventer op Duitschland..." Maar de mooiste aanduiding is toch wel te vinden op een kaart uit 1843; daar staat "De Koninklijke Weg van Dieren naar de Pruisische Grenzen".

De Landeweerd, tolpost en herberg

Als veel mensen noodgedwongen van iets gebruik moeten maken kan dat voor de eigenaar interessant zijn om daar munt uit te slaan. Ook zo'n belangrijke handelsroute tussen de moerassen leent zich natuurlijk uitstekend om tol te heffen. Je sluit de weg af met een hek en je maakt aan beide kant een diepe sloot, of misschien moeten we wel gracht zeggen, die in verbinding staat met de moerassen zoals het "Zwarte Venne" aan de Varsseveldse kant en het "Witte Venne" aan de Zieuwentse kant. Van de grond die vrij komt bij het graven van de sloten maak je vervolgens een wal die je laat begroeien met doornen en andere dichte struiken. Een slimme jongen die nu nog zonder tol te betalen door deze "Landweer" weet te komen. Om het leed wat verzachten kun je natuurlijk bij de tolpost een herberg bouwen die je vervolgens "Landeweerd" noemt.

Hoe zou het zijn geweest?

Hoe zou het vroeger zijn geweest in dat flankes-dorp Halle? We weten er nauwelijks iets van. Wel weten we dat tussen 750 en 800 missionaris Liudger in onze streken het christendom heeft gebracht. Zeer waarschijnlijk is hij meerdere malen over de Halse rug gekomen want hij had bezittingen in Wichmond, Zelhem en het Duitse Werden. En de kortste weg daartussen liep via de Halse Rug. De Hallenaren hoorden kerkelijk bij Zelhem, dat met zijn Lambertikerk een van de oudste kernen van het christendom in de Achterhoek is. Nagenoeg de gehele Zelhemse bevolking volgde rond 1600 de reformatie. Ook Halle werd overwegend protestant. Blijkens een telling uit 1852 woonden in de 128 huizen in Halle 707 mensen waarvan er 625 aangaven Nederduitsch Hervormd te zijn.

De pastorie omstreeks 1892.

De man met bolhoed is dominee Jan

Jacob van den Broek, de tuinman

Gerhard Schuurman. Het dienstmeisje

bij de deur is Grada Termaat.

Een foto uit de periode 1940-1945. Grote Kerk en pastorie

Eene eigenen gemeente

Lopen was vroeger de gebruikelijke manier om je te verplaatsen. Slechts een kleine minderheid beschikte over een paard, al dan niet met rijtuigje. In Halle zal het niet anders zijn geweest. De weg naar de kerk in Zelhem was dan ook een lange reis. Een uur gaans vanuit het huidige dorp Halle en voor de mensen langs de grenzen, zoals in de Heide en de Meuhoek nog veel langer. Geen wonder dat men graag een eigen kerk in Halle wilde hebben. In Zelhem was men alles behalve blij met dat plan. De kerkenraad vreesde verlies van inkomsten en men was bang dat men in opdracht van hogere kerkelijke organen bezittingen zou moeten afstaan ten gunste van de nieuwe gemeente. Al in 1852 is er sprake van een commissie voor de vorming van "eene eigene gemeente". Maar pas in 1857, na veel strubbelingen met Zelhem, komt er schot in de zaak. Op 18 juni 1857 wordt de eerste

steen gelegd voor het nieuwe kerkgebouw met 350 zitplaatsen. Zowel op het stichtingsbord achter de preekstoel als in de eerste notulen komen we familienamen tegen die de huidige Hallenaren bekend in de oren zullen klinken: Vos, Wolsink, te Mebel, Abrahams, Horsting, Nijenhuis, Abbink en Veenink.

Bouwen op de rug, een miniatuur dorpje

In 1848 besloot de heer Horsting een molen te bouwen in Halle. De voorloper van wat we nu kennen als de "mölle van Coops". Een windmolen bouw je natuurlijk op de plek waar de meeste wind is en dat was in Halle niet tussen de boerderijen onder langs de es maar boven op de toen nog lege enk. En een kerkje met een toch al niet al te hoge toren bouw je natuurlijk ook niet in het dal maar boven op de berg, in dit geval boven op de Halse Rug.

En ziedaar, het begin van een dorp. Langzaam groeide het dorp, eerst rond de kerk en later richting de molen. Cafés, kruideniers, bakkers, huizen, smederijen en ook de school kwam naar het dorp. Maar echt hard ging het niet met de groei. Omstreeks 1920 verscheen de "Gids voor dorpen langs de Slingebeek", Halle wordt daarin als volgt beschreven: "Wij gingen naar Halle. Dat was een heele reis over een breeden, mullen zandweg door de heide. Hier en daar was de heide ontgonnen, maar op de meeste plaatsen vonden we nog alles vol erica (een heidesoort), met zandklokjes, met wat dennetjes en mooie bonte berken. We kwamen langs zandhoogten, een echte wilde natuur, waar een schilder stof voor mooie doeken vinden kon. Eindelijk naderden we weer een bewoonde wereld. We zagen huizen, boomgroepen, akkermaalshout, een molen... Dat was Halle. Halle is een miniatuur dorp met een klein kerkje, waarop een zeer klein torentje staat..."

Hoezo 150 jaar?

Uit archieven en oude luchtfoto's is op te maken dat het dorp Halle is ontstaan rond de kerk. Daarom is het 150-jarig bestaan van de kerk aangegrepen voor de festiviteiten in 2008. Maar eigenlijk is Halle veel ouder. Maar dan hebben we het niet over het dorp op de huidige plek maar over de al genoemde flank-es nederzetting langs de huidige Pluimersdijk. De boerderijen daar worden al genoemd in 1380. Maar de geschiedenis van Halle gaat nog verder terug. Omstreeks het jaar 800 werd in het Duitse Werden (tegenwoordig een stadsdeel van Essen in het Roergebied) een klooster gesticht door missionaris Liudger. In latere jaren had dit klooster nogal wat bezittingen in Zelhem en omgeving. In documenten van dit klooster wordt omstreeks het jaar 1050 Halle al genoemd. Als we ook het duizendjarig bestaan van Halle willen viëren moeten we maar eens op zoek gaan naar de eerste vermelding.

Een foto van misschien wel 100 jaar oud met de molen, het molenaarshuis en het 'lokaal'. Volgens de verhalen is de linker persoon Jan van de Rosegaar en de rechter persoon Arend-Jan van de Landeweer

*Links Doorspiek en midden op de foto de fietsenwerkplaats van Jan Ruesink.
Op de achtergrond de Nijmanschool.*

Emigreren naar Halle

Ooit was er in de Achterhoek ruimte in overvloed. Zeker aan de noordkant van Halle. Omstreeks 1920 verscheen het boekje: "De Geldersche Achterhoek" van D.J. van der Ven. Daarin wordt dat als volgt verwoord: "...verwonderd waren ook wij, dat we daar nog zulk een eenzaam land troffen, karig beboscht, weinig vruchtbaar, maar vol karakter. Zoover we konden zien strekte de heide zich uit, de Heide tussen Ruurlo-Lichtenvoorde, Zelhem en Varsseveld, de Achterhoekse 'wildernis', waar zelden of nooit een stadschmens komt, die zelfs door menigen toerist uit Ruurlo gemedend wordt, omdat de cultuurmensch zóó vervreemd is van de natuur, dat hij er zich spoedig eenzaam en angstig gaat voelen...". Als het in 1920 nog zo was, hoe moet het dan omstreeks 1833 zijn

geweest? In dat jaar werd de Halse Mark opgeheven. En daarmee begonnen heel langzaam de veranderingen. Er kwam handel in grond. Men begon grip te krijgen op de ontwatering en langzaam maar zeker veranderde het aanzien van dat uitgestrekte gebied. De ruimte in Halle en de mogelijkheid daar een stukje heide te ontginnen en een eigen boerderijtje te beginnen lokte ook mensen uit de verdere omgeving. Weg van de pachtboerderij, de toekomst in eigen hand nemen, emigreren naar Halle! Echt vlot ging het niet met die ontginningen. Het grootste probleem was het gebrek aan de noodzakelijke stalmest. Pas nadat begin vorige eeuw de kunstmest werd ingevoerd en de mensen via landbouwcursussen leerden hoe je zo'n ontginning moest uitvoeren,

De Dorpsstraat omstreeks 1920, links café Oosterink en rechts bakker Lovink.

ging het tempo omhoog. Ontginning was vooral iets voor (jonge) mensen die op die manier probeerden een bestaan op te bouwen. Maar ook voor bestaande bedrijven die op die manier probeerden de boerderij uit te breiden. De eerste grootschalige ontginning werd uitgevoerd door de in 1919 opgerichte "N.V. De ontginning Het Wolfersveen". Het hoogtepunt van de ontginningen was in het begin van de jaren twintig. Ongeveer 125 arbeiders waren er bij betrokken.

Nog een kerkelijk jubileum

Onder de nieuwkomers in Halle waren ook nogal wat mensen uit de omgeving van Sinderen en Aalten. Kerkelijk hoorden de meesten van hen bij de Gereformeerde kerk "de Keurhorst" in Sinderen. Was de afstand Halle-Zelhem al

problematisch, de afstand Halle-Sinderen is nog veel groter. Het is dan ook geen wonder dat de Gereformeerden in Halle zich inzetten voor een eigen kerk. Maar ook die weg bleek heel lang. Omstreeks 1898 is men in Halle zover dat men een 'lokaal' kan bouwen, voor verenigingsbijeenkomsten en waar ook gepreekt zou kunnen worden. Maar ook dan is de weg naar een eigen kerk nog steeds lang. Met grote regelmaat verscheen het onderwerp: "eigen kerk in Halle" in al dan niet bedekte termen op de agenda van de Keurhorster kerkenraad, echter zonder veel resultaat. In 1931 was de Halse Gereformeerde gemeenschap gegroeid tot 78 belijdende en 79 doopleden. Mede onder druk van hogere kerkelijke organen moest toen "de Keurhorst" overstag. Op 3 september 1933 was de

De Gereformeerde kerk (Kleine Kerk) met de pastorie

instituering (officiële stichting) van de Gereformeerde Kerk Halle een feit. Dat is dit jaar 75 jaar geleden, dus nog meer redenen voor herdenken en feest in Halle. Op 14 mei 1937 legde Ds. Zijlstra de eerste steen voor het huidige kerkje (de Kleine Kerk). Ds. Zijlstra meldde in zijn bouwverslag "... opgemerkt moet nog worden dat ook hervormden en rooms-katholieken uit het Zieuwent hebben meegeholpen zand te kruien. Halle was oecumenisch ...". En eigenlijk is er nog een derde kerkelijk jubileum dit jaar. Veertig jaar geleden, op 13 maart 1968, werd het bijgebouw van de toenmalige Gereformeerde Kerk geopend. Het kreeg de naam: de Korenaar.

De oude school

Wie de jeugd heeft, heeft de toekomst, zo zullen onze voorouders al hebben gedacht. Uit een

document uit 1811 blijkt dat Halle een zogenaamde winterschool had. Dat betekende dat de leerlingen les hadden in de wintermaanden, veelal van november tot april. Dan hadden zowel de leerlingen als de onderwijzer tijd. De rest van het jaar moest er gewerkt worden op de boerderij. De lessen werden bij gebrek aan

een schoolgebouw veelal bij de onderwijzer thuis gegeven. In Halle is dat waarschijnlijk ook zo geweest want pas in 1838 is er sprake van de bouw van een school aan de Pluimersdijk, in het

midden van het toenmalige flanke dorp. Veel Hallenaren zullen zich dit gebouw nog kunnen herinneren. De "olde schoole" zoals het gebouw in de volksmond werd genoemd is nog vele jaren als landbouwschuur gebruikt maar uiteindelijk toch gesloopt. Wat gebleven is, is het "Meistershuus".

Halle-Nijman

Een Friese predikant, ds. van Dijk, werkzaam in Doetinchem voor de Christelijk Afscheiden Gemeente Zelhem-Doetinchem, trok zich het lot aan van de behoeftige bewoners op de uitgestrekte heide tussen het landgoed Slangenborg en Halle. In juli 1869 werd op de grens van Halle en Doetinchem, aan de Halse kant, een "eenvoudig lokaaltje voor omstreeks 180 personen" in gebruik genomen.

Een lokaaltje waar, vanuit Doetinchem, catechisaties en bijbellezingen werden gehouden. In 1872 werd het lokaaltje uitgebreid en in die uitbouw ging op 1 april 1873 de eerste christelijke school van start. Ook werd er een onderwijzerswoning gebouwd. De school groeide voorspoedig, op 1 januari 1888 waren er 154 kinderen ingeschreven.

Als enige christelijke school in de verre omtrek had Halle-Nijman een regionale functie. Van heinde en verre kwamen de kinderen. De groei bleef aanhouden en daarom werd er in 1904 een nieuwe school gebouwd. Een gebouw voor 180 kinderen dat dienst zou doen tot de zomer van 1960. Rond de school ontstond het huidige Halle-Nijman.

De bouw van de school in Halle Nijman in 1904

Halle-Heide

Hoe was het intussen in Halle-Heide? Bij het 25-jarig jubileum van de school in 1947 meldde de Graafschapbode: ...Vóór 1922 moesten de kinderen uit deze omgeving waarvoor men Christelijk onderwijs wenschte 8 à 9 k.m. lopen naar de school in de Nijman of naar die in den Veldhoek. Daarom leefde er bij sommigen reeds lang het plan om in Halle-Heide een Christelijke school op te richten doch eerst na de bekende gelijkstelling van het christelijk onderwijs in 1920 was de financiële hindernis die de stichting van een school nog altijd belemmerde weggenomen. Toen bleek dat er actieve mensen in Halle waren !... En die actieve mensen zorgden er voor dat er een school kwam. Op 1 mei 1922 ging meester Lemereis van start met 49 leerlingen. Ook hier ontstond rond de school een bescheiden kern, het huidige Halle-Heide.

Dorpsschool Halle

In de twintiger jaren van de vorige eeuw werd de openbare school, waarvan de gemeenteraad het schoolbestuur vormde, overgeplaatst van de Pluimersdijk naar een nieuw gebouw in het dorp. Net als in de oude school had ook hier het toenmalige schoolhoofd zijn zaakjes niet in de hand. De problemen liepen zo hoog op dat een aantal Hallenaren naar 'Den Haag' stapten, met als resultaat dat binnen de kortste tijd een 'Neutrale Bijzondere School' werd gesticht. Halle had toen een tijdje twee scholen in één gebouw, in elk lokaal één. Gelukkig nam de gemeenteraad het besluit om de gemeenteschool, die toen maar 6 leerlingen meer had, op te heffen en het hoofd eervol ontslag te geven. Sinds de opening van weer een nieuw schoolgebouw, op 13 oktober 1977, heet deze school "Dorpsschool Halle".

De school in Halle-Heide

Nog meer geloven

We hebben al gezien dat er van oudsher in Halle katholieken woonden, waarschijnlijk voornamelijk aan de Zieuwentse kant van Halle. Met "immigranten" van buiten kwamen er ook andere geloven in Halle. Maar daar bleef het niet bij. Ook binnen de Hervormde Gemeente waren mensen die voor een andere richting kozen. Zowel de Nederlandse Protestantenvbond in Varsseveld als in Zelhem kregen leden in Halle. Tot een eigen NPB Kerkgebouw kwam het echter niet in Halle. Eigenlijk jammer, drie kerken en een Koninkrijkszaal van de Jehovah's Getuigen Halle, dat zou een dorpje van deze omvang wel heel bijzonder maken.

Protestantse Gemeente Halle

Niet nog een kerk, maar het resultaat van een jarenlang, zorgvuldig proces van wederzijdse toenadering tussen de beide Halse

kerkgemeenschappen. Op een mooie Pinksterdag in mei 1999 werd de samenwerkingsovereenkomst tussen de Gereformeerde Kerk Halle en de Hervormde Gemeente Halle getekend. Daarmee was een federatie ontstaan. In 2004 gingen de landelijke kerken samen in de Protestantse Kerk Nederland, daarmee werd het voor de plaatselijke kerken ook mogelijk echt één kerk te worden. In Halle gebeurde dat met het tekenen van een notariële akte op 27 november 2007, een historische dag.

Oorlogsgeweld

Twee jonge Hallenaren, Derk Jan Heinen en Eduard Peppelman, sneuvelden tijdens de eerste dagen van de Tweede Wereldoorlog op de Grebbeberg. Enkele maanden later, in de nacht van 30 op 31 augustus 1940, werd boven Halle een Britse bommenwerper neergeschoten.

*Rechts de neutrale school in Halle
omstreeks 1935*

De zes bemanningsleden kwamen daarbij om het leven en zijn in Halle begraven. De rest van de oorlog leek voor Halle relatief rustig te verlopen, maar vlak voor de bevrijding ging het alsnog mis. De geallieerden bestookten vanuit de lucht alles wat hun opmars zou kunnen vertragen. Ook het dorp Halle moest het ontgelden. Volgens sommige verhalen omdat men in de molen van Coops en in het kerktorentje Duitse uitkijkposten of geschut vermoedde, volgens andere verhalen omdat er in café Nijhof hoge Duitse officieren verbleven. Hoe dan ook, Halle kwam onder vuur te liggen. Op 24 maart 1945, 's morgens om 6 uur, ontploften 6 vliegtuigbommen in en bij de kerk. De materiële schade was aanzienlijk.

Op 25 maart kreeg Halle een tweede aanval te verduren. Die dag werd de molen van Coops, die als uitkijkpost dienst deed voor de Duitsers, door de geallieerden beschoten. Gelukkig waren er ook deze keer geen slachtoffers te betreuren.

Slopen en bouwen

De schade aan het kerkje door het bombardement was zo groot dat er niets ander opzat dan de resten te slopen en te wachten op betere tijden. Het bijgebouw van de kerk kon worden behouden. Het gevolg was dat een binnenmuur buitenmuur werd. En daarmee kwam de tekst "Alzoo lief heeft God de wereld gehad dat Hij Zijn eniggeboren zoon gegeven heeft" jaren midden in Halle te staan.

De nieuwe Roosegaar, waarin café Nijhof was gevestigd

Foto boven: Het restant van de kerk na het bombardement van 1945

*Foto onder:
De kerk voor het bombardement*

Voor de kerkdiensten werd uitgeweken naar de buurman, Zaal Nijhof. Vertraagd door problemen rond de rijksbijdrage kon pas op 16 december 1951 de nieuwe kerk in gebruik worden genomen. Wegens geldgebrek echter zonder toren.

Geld voor toren Halle in riolering Zelhem?

Het ontbreken van de toren was veel Hallenaren, kerkelijk of niet kerkelijk, een doorn in het oog. De Torenbouwcommissie wist het in 1973 mooi te verwoorden: "...Velen van ons zouden die prachtige kerk die Halle rijk is graag afgebouwd zien. Ze vinden het geen gezicht, die stomp. Ze hebben natuurlijk wel een beetje gelijk. De vreemdeling die door Halle komt, krijgt de indruk dat men de zaken in Halle niet af kan maken. Dit misverstand moet de wereld uit, om de eenvoudige reden dat het niet waar is..." Ook niet waar bleek het verhaal dat het geld voor de torenbouw door de gemeente Zelhem na de oorlog was gebruikt voor de riolering in het dorp Zelhem. Het leverde smeuge verhalen op in de krant maar uiteindelijk bleek dat het geld er nog steeds was. Dat geld plus subsidies en een gulle Halse bevolking zorgden er voor dat op een sombere winterdag, 21 december 1976, de spits op de nieuwe toren kon worden geplaatst.

Andere tijden

Ook het dorp Halle heeft zich niet kunnen onttrekken aan de maatschappelijke ontwikkelingen. Toen de mensen nog niet mobiel waren, wilde men graag voorzieningen binnen handbereik. Zo telde het dorp circa 50 jaar geleden zes kruideniers/bakkers plus nog twee in Halle-Nijman en één in Halle-Heide. Maar toen de mensen mobieler werden veranderde hun koopgedrag en het gevolg is dat er anno 2008 alleen nog een supermarkt in het dorp is. Zo is ook gegaan met andere bedrijven en instellingen. Smederijen, fietsenmaker, schilders, meubelzaken, de bus, de bank, het Kruisgebouw en zelfs een zwembad, ze zijn allemaal gekomen en weer gegaan. Maar er zijn gelukkig ook positieve ontwikkelingen, zoals onder meer nieuwe winkels, de buurtbus, de nieuwbouw op de plaats van de Waoge, voorzieningen voor ouderen, de sportvelden en sporthal en het jeugdhonk. En wat zeker is gebleven is de saamhorigheid. Halle kent een bloeiend verenigingsleven. Van het motto voor de festiviteiten "Halle, van en voor elkaar, kerk en dorp 150

jaar" mag zeker gezegd worden dat het meer is dan zomaar een motto. Misschien wordt dit nog wel het moois zichtbaar in de Halle-linde die dit jaar op het plein midden in het dorp is geplant. Een boom kent vele takken en veel afzonderlijke blaadjes, maar tezamen vormen ze een vitaal geheel dat leeft en beschutting geeft bij elk soort weer.

*Het plaatsen van de torenspits
op de toren van de Grote Kerk*

Halle lied

Melodie: Wij willen Holland houden

Hier in ons mooie Gelderland,
ligt Halle fier, maar klein.
Omgeven door een groene rand,
met Nijman en de Hei.
En wie er is geboren,
vergeet ons Halle nooit.
De weiden, vee en koren,
de boer die maait en hooit.

Ja aan dit stukje Gelderland,
aan Halle, fier maar klein.
Heb ik sinds lang mijn hart verpand,
want Halle mag er zijn.
En waar ik ooit zal wonen,
in dorp of stad of land,
ik blijf naar Halle komen.
In 't Achterhoekse land.

Er is dit jaar wat aan de hand,
er is in Halle feest.
De omroep meldt het en de krant,
't is in het nieuws geweest.
En mensen die het horen,
Die zeggen het elkaar:
Het dorp met kerk en toren,
zijn honderdvijftig jaar!

In de toekomst kan niemand zien,
met geen enkele bril.
We moeten verder, bovendien,
de wereld staat niet stil.
Zolang we samen werken,
ieder op zijn manier,
zullen we het gaan merken:
we komen verder hier!

Dit lied werd omstreeks 1970 gezongen op Koninginnedag. Het is gemaakt door Johan Riepma, destijds hoofd van de Nijmanschool. Marietje Vriezen - Schuurman heeft het bewaard en Anneke Wijjands-van Doesburg heeft de laatste twee coupletten geschreven ter gelegenheid van 150 jaar Halle.

150

Halle

Een klein dorp. Een stip op de kaart van Nederland.

Voor velen niet meer dan een obstakel op weg naar de A18 bij Varsseveld.

Maar Halle is meer.

Het dorp ligt op een voor Nederland unieke zandrug. En eigenlijk zouden we niet het 150-jarig bestaan maar het 1000-jarig bestaan van Halle moeten vieren.

Over Halle, over ons, de mensen en de dingen gaat dit boekje.

